

az angol csapatokat addig Kölnből ne vonják vissza, amíg a francia kormányval előzetes megbeszélés nem történt. Ha ezen megbeszélésen meg egyezés nem jönne létre, akkor a kérdést egy jogügyi bizottság elé terjesztik, amelynek elnöke valószínűleg amerikai ember volna, s amelynek a döntése mindkét felet kötelezi.

London, augusztus 9. A II. bizottság tegnap fejezte be munkáját a Ruhr-vidék gazdasági kiürítése kérdésében. A bizottság megállapodott

abban, hogy a kiürítés augusztus 15-ével veszi kezdetét. A 45 napra tervezett átmeneti időt 35 napra csökkentették. Igen lényeges a bizottság azon határozata, hogy az átmeneti idő nyolcadik napján megszüntetik a belföldi vámhatárokat. Azon véleménykülönbséget, amelyet a gazdasági kiürítés kérdése előidézhet, egy Koblenzben székelő vegyes bizottság fogja elbírálni, úgy hogy a döntőbírátság ezen kérdésben is érvényesül.

vonatkozólag kiszivárgott, az tény, azonban ez ügyben még nem történt döntés.

A földművelésügyi miniszter cikke.

Nagyatádi Szabó István földművelésügyi miniszter a személyét ért különböző támadások után a *Pester Lloyd* ma reggeli számában „A magyar földreform” cím alatt hosszabb cikket írt, amelyben ismerteti a magyarországi földviszonyokat és a földreform kapcsán elérni szándékolt célokat. Abbeli meggyőződésének ad kifejezést, hogy a reform a mezőgazdasági termeléshez fűződő érdekeltségeket nem veszélyeztet, sőt az az alapos kilátás nyílik, hogy a mezőgazdasági termelés az átmeneti évek után éppen a földbirtokreform következtében jelentékeny fellendülésre fog vezetni. A földreform a mezőgazdasági termeléssel hivatászerűen foglalkozó néprétegnek gazdasági meg erősödését és életlehetőségeinek biztosítását tette elkerülhetetlenné. Így van e szerint összefüggésben a birtokreform a nemzeti érzések ápolásával és a nyugodt és békés társadalmi élet biztosításával.

A miniszterelnök az aktuális kérdésekről.

Budapest, augusztus 9. Bethlen István gróf miniszterelnök tudvalevőleg Fonyódbélatelepen nyaral. Az egyik estnap munkatársa felkereste a miniszterelnököt, aki a következő nyilatkozatot tette:

— A szanálási terv megkezdésekor — mondotta a miniszterelnök — és a külföldi kölcsön gondolatának felvetésekor tisztában voltunk azzal, hogy az átmeneti időszak folyamán bizonyos gazdasági nehézségek állanak elő, de nem olyanok, amelyek a szanálás kedvező végeredményét befolyásolhatják. Erre a kedvező eredményre vonatkozólag *ma is optimista vagyok, mert a mai bajok details nehézségek*, ami némileg összeegyeztethető a hitelkérdés, munkanélküliség és a termelés fokozásával. A kormánynak mindezekre vonatkozólag megvan a maga terve. *Súlyos körülmény az ideai termés-eredmény*, remélem azonban, hogy a kukorica- és cukorrépatermelés, amely kitűnőnek ígérkezik, kárpótolni fogja a szemes termények nem megfelelő eredményét. Ami az ideai gabonaexportot illeti, kijelenthetem, hogy *én a szabadforgalom álláspontján vagyok*. A kormánynak legelső gondja a belföldi fogyasztást biztosítani. Ismételtem, hogy kitűnő a kukorica- és cukorrépatermés, ugyancsak kitűnő a takarmánycikkek eredménye is, ami lehetővé teszi a fokozott sertés- és állathizlálást, ezzel kapcsolatban nagyobb állatkivitel várható, ami kárpótolni fogja az országnak a tervezett nagyobb gabonakivitel veszteségét.

— A szanálással és a kölcsönrel kapcsolatosan figyelemmel voltunk arra, hogy bizonyos biztonsági intézkedéseket kell bevinni a szanálás programjába, mert jöhetnek Magyarországra rossz termései évek. Ezért kértük a kölcsönt nagyobb összegben és a törlesztést hosszabb időben megállapítani.

— A munkanélküliség világprobléma most. Szükségesnek tartom kijelenteni, hogy egy megfelelő szerv, egy megfelelő organum létesítése elengedhetetlen, mert a munkanélküliség enyhítésével nemcsak a munkásosztályt kell munkához juttatni, hanem a középosztályon is kell segíteni. Én az ugynevezett közgazdasági tanácsra gondolok, amint volt annak idején a közlelmelési tanács. Ennek a szervezeti szabályrendelete ki van már dolgozva, teljesen kész és semmi akadályja annak, hogy ezt a tervezetet életbeléptessük.

— Össze kell fogni az összes erőket, az iparnak, kereskedelemnek, mezőgazdaságnak és a bankoknak, hogy a munkanélküliség kérdését nem-

zeti szempontból lehetőleg előre vigyük, illetve megszüntessük. Természetesen a kormány a munkanélküliség ügyében a maga kebelében minden lehetőt elkövet. A munkanélküliség és a hitel kérdése összefügg. A hitel kérdése bizalmi kérdés. A mezőgazdasági hitelkérdés is állandó gondoskodást képezi a kormánynak, erről is tanácskozásokat folytatunk.

— A mezőgazdasági hitelkérdés megoldásához elengedhetetlenül szükséges a záloglevelek külföldön való elhelyezése. Ezzel a kérdéssel is állandóan foglalkozik a kormány, ami a belföldi mezőgazdasági hitel kérdésével illeti, ezt is lehetőség szerint rendelkezésre fogja bocsátani a kormány.

Ezután a londoni konferenciáról szólt a miniszterelnök.

— Amennyiben a londoni konferencián meg egyezés jön létre a szövetségesek között a németekkel, úgy ez a megértés és együttműködés ki fog hatni egész Európa gazdasági életére. Én a londoni konferencia eredményes befejezésében *feltétlenül hiszek*, egyben azt hiszem, hogy az eredmények enyhíteni fogják az európai gazdasági válságot. Fokozottabb termelés, munkanélküliség csökkenése és a hitel kedvezőbb bekapcsolódása jön létre, ha a meg egyezés valamilyen formában létrejön.

— A szanálási program folytatásának maga a főbiztos ur a legjobb garanciája s eddig nem fordult elő, hogy belügyünkbe beavatkozott volna. A főbiztos ur kizárólag a Népszövetség által ráruházott hatáskört látja el. Amidőn a szanálási program tárgyalása folyamán az ország függetlenségét védtek egyesek, féltek ezzel az ország belügyébe való beavatkozástól és féltették az ország szuverenitását, most nem féltik a függetlenséget és a szuverenitást és belpolitikai kérdésben fordulnak a főbiztos urhoz. (Ezzel a miniszterelnök a házbérszétfizetés ügyében a főbiztoshoz fordult küldöttségére célozott. Szerk.)

Ezután a Máv.-nak szükséges kölcsön ügyéről szólt a miniszterelnök. A Máv. kiadásait a bevételek nem fedezik, szüksége van nagyrészt talpa és külföldi szén importra. Egyáltalában csodálatos, hogy ilyen tarifa mellett nem tud reuzálni a Máv. Tény az, hogy a Máv.-nál bizonyos személyi túltengés van, ezzel szakítani kell s itt krudélis leépítést látok szükségesnek s egyben a Máv.-nak kommersziális alapokra való helyezését. Ami a főváros kormánybiztosi személyváltozásra

Harc a Felvidéken a drágaság ellen.

Prága, augusztus 9. A köztársaság egész területén, de különösen a Felvidéken erősen érezhető áremelkedés következtében a vidéki központokban is kidolgozták a drágaság elleni rendszabályokat. Pozsony és Kassa város tanácsa tegnap foglalkoztak a drágaság letörésének kérdésével és abban állapodtak meg, hogy megerősített rendőrszolgákkal akadályozzák meg az élelmiszerek drágulását és az olcsóbbodás beállítását nem engedik meg az iparcikkeknek és élelmiszereknek a megyék területéről való kivitelét. A tanácsok egyúttal felelőssé tették a kormányt, hogy létesítsen az egész ország területén ellenőrző bizottságokat, amelyek az árakat megállapítják. Ilyen módon a megállapítottnál drágábban kiírt árukat elkobozzák.

— KÜLFÖLDI HIREK. A bécsi *Reichspost* jelenti: Dr. Seppel szövetségi kancellár háromheti tiroli tartózkodása után visszatért a hütteldorfi üdülőbe és hivatali tevékenységét teljes mértékben valószínűleg szeptember elején kezdi meg. — *Párisból jelentik*: Herrick párisi amerikai nagykövet szombaton Havréból az Egyesült Államokba utazott. Miután utazása összeesik Hughes államtitkárnak az Egyesült Államokba való visszatérésével, a *Chicago Tribune* szerint beavatott politikai körökben valószínűnek tartják, hogy Washingtonban nagyfontosságú megbeszélések lesznek a függő európai kérdésekre vonatkozólag. — A *Lokalanzeiger* lübecki jelentése szerint néhány nap óta Pomerániában verhasjáróvíz lépett fel. A súlyos megbetegedések főleg a szegény lakosság körében történik. A járványok eddig négy halálos áldozata van. — *Berlinből jelentik*: Perdsdorfban augusztus 8-ra virradó éjjel hirtelen egy kétezer voltos erős áram kapcsolódott a falu villamosvezetékébe. A vezetéknek valamennyi házban égni kezdtek. A megrémült lakosság az utcákra menekült. Ketten, akik a villamosvezetékhez nagyon közel álltak, meghaltak. A szerencsétlenséget a háború alatt létesített villamostelep hiányainak tulajdonítják.

Régi szegedi színházak.

Írta: dr. Czimer Károly.

(Harmadik közlemény.)

II.

Szeged város a törökök kiűzésétől (1686) a francia forradalomig (1789) nagyot haladt és a törökök kiűzése óta a nagy paraszt város némi uri jelleget vett föl. Csongrádvármegye alispánjai, főjegyzői, táblabírái, „hiteles földméri”, kassza-perceptorai, „feő-fizikusai” (főorvos) állandóan Szegeden laktak és a városnál is hivatalt viseltek, vagyis a megye és város közös hivatalnokokat tartottak. Az arroganciájukból vesztő és a magyarokhoz simulni kezdő kamarai, sóházi és vámszedő tisztek, akik közt még mindig sok német, olasz és francia volt és a vármegyének nemes urai az ősi benszülött jómódu polgári családokba a finomabb izlést és uri modort vitték be.

A németesítő II. József császár által üldözött magyar nyelv erős védelemre és fejlesztésre talált a piaristák *nyelvművelő körében*. Dugonics szelleme diadalt aratott: a hazafiság és nemzetiség hatalma lendületet vett. A magyar nyelv elfoglalta helyét az iskolákban, hivatalokban és társaságban. A szegedi tanács 1791. év április 7-én hivatalossá tette a magyart a latin helyett és dacára, hogy a *nyelvújítás* mozgalma még csak ezután vette kezdetét, mégis a szegedi városházán szép, magyaros *curialis* stílus fejlődött ki és élvezettel olvassuk ma is az akkori tanácsi határozatok erőteljes és magyaros irányát.

A magyar nyelv *védelme*, az ősi magyar szokást, viseletet, divatot, nótákat, tárogatók, „török sipok” és verbunkosok (toborzók) dalait felújította. Piros nadragban, zöld dolmányban, csákós kalpagban járták tárogatók mellett *Lavotta* és *Bihari* nótájára

a hajdu, toborzó, egeres, süveges, fáklyás, gyertyás és lápockás táncokat. (Gyerek koromban az alsóvárosi lakodalomban még láttam, hogy a 60 éves öregasszony a tányérba ragasztott gyertyát a fejére téve, két kezét csipőjére feszítve, meghuzzott inakkal kackiásan járta dudaszóra a gyertyás táncot, anélkül, hogy a megolvadt gyertya-faggyu a rojtos selyemkenőre csöppent volna.) Rákóczi ideje nyúlt meg viseletében, dalában, táncában és ami fő, a szellemében. 1790. évben megalakult diákokból és jurátusokból az első magyar szintársulat *Kelemen László* „kormányzása” alatt és magyar színházat nyitott Pesten és Budán.

Szegeden lakó nemes családok, *Kárászok*, *Beniczkyek*, *Rónaiak*, *Hódiak*, a táblabírák, a többi nemes urak, a szegedi vagyonos magyar, német és rác polgárok körében a hazafias szellem fellángolt, a mozdulatlanság és tespedés ideje véget ért, haladás és tökéletesedés vágya fogta el a műveltek lelkét.

Sem a régi városháza, sem az iskola, sem a kórház nem elégítette ki a finomult igényeket. Új városházát követeltek a régi szűk és idejétmulta ódon épület helyett, amelyben büzsöz mérszázékek és lacikonyhák lebujai rontották a levegőt. Új gimnáziumot a régi dűledező „Hatron-gyos” takolmány helyébe, amely nem birta befogadni a *liceum* emelt iskola megszaporodott diákjait. A rókusi kórház helyén állott ősi *Lazaretum* vagyis pestis-kórház helyébe tiszta, fűthető, szellőztethető „emberséges betegházat” sürgettek.

E közóhajhoz járult az a szerencsés körülmény, hogy akkor világlátott és olvasott vezető férfiak állottak az ügyek élén, akikben megvolt az érzék és tudás a szép és jó fejlesztése iránt.

Dugonics Ádám, az „Ételka” országos nevű írójának, Dugonics Andrásnak testvére, *literátus* férfit, a francia háború alatt, az országgyűlésen

Pozsonyban, sokat tapasztalt. Nemrégén közölt levelei, amiket urabátyjához intézett, művelt, magyar uri lélekről tanuskodnak.

Volfordt József polgármester, Virágh Péter főjegyző, Zombory Pál főkapitány, később polgármester, nagy tanügybarát, tapasztalt férfiak, a nemzeti színművészet lelkes pártfogói.

Tudomány és lelkesedés tekintetében felettük állott Vedres István, városi „hites inzzsellér” és építész, aki a hagyomány szerint elmagyarosodott *Vedrics* vagy *Vödrics* horvát családból származott, világban forgott, sokoldalú, alapos ismerettel, gazdag tapasztalattal bíró kultur-ember, akit a bécsi és brünni akadémia beválasztott. Számos könyvét és tanulságos írását a Somogy-könyvtár őrzi.

Az új városháza és liceum építése egy időben (1800) vette kezdetét Vedres István vezetése alatt. Ennek az új városházának, mely a mainak helyén, 1882-ig állott fenn, külön *színháza* épült. Ez volt az első nyilvános színház Szegeden és eleinte úgy hitták, hogy a városházi vagy *Curialis ház-béli theátrum*, amely az új városházának a tántz-szállában, vagy másképpen Tántzpalotának végében volt felállítva. Egyúttal egy *szeglet-korcsma* és benne kávéház is helyet kapott az új városházában.

Ezen nyilvános mulatóhelyek építését Vedres István vezette és a színház berendezésére Kelemen László első magyar színgazdától kért tanácsot, akivel személyes ismeretségben állott.

Volfordt és Vedres az új városházát a régiek helyére építették és pedig a Feketesas-utca néző földszintes részét meghagyták, ellenben a Tízra felüli emeletes homlokzatát lebontották és helyébe barokk ízlésben emeletes épületet húztak, amelynek a két szárnya is emeletes volt. A főhomlokzatra esett a kapu és azon nyugodott az új városháza formás barokk őrtornya, amelyen vasműcsokerkély futott körül.